

การพัฒนาและแก้ไขปัญหาความยากจน ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ภายใต้แนวคิด แม่ฮ่องสอน : มนต์เสน่ห์แห่งขุนเขา (Mae Hong Son : The Valley of Charm)

1. ความเป็นมา

สืบเนื่องจากนายกรัฐมนตรี (พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา) และคณะ ได้เดินทางไปพบปะประชาชนและตรวจราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2561 และมีการประชุมยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ระหว่างนายกรัฐมนตรีกับส่วนราชการ และภาคเอกชน ณ จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยที่ประชุมได้หารือเรื่องแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อแก้ไขปัญหาความ เป็นอยู่ของพี่น้องประชาชน ยกย่องได้ และพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ซึ่งมีมติมอบหมายให้หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนกลางและในพื้นที่ พิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยให้ครอบคลุมทุกมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความมั่นคงต่อไป

และต่อมานายกรัฐมนตรีมอบหมายให้รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (นายกอบศักดิ์ ภูตระกูล) ประธานกรรมการขับเคลื่อนและเร่งรัดการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาล (กขร.) ติดตามเร่งรัดการ ดำเนินการพัฒนา จังหวัดแม่ฮ่องสอนตามข้อสั่งการและผลการประชุมยุทธศาสตร์การพัฒนาแม่ฮ่องสอน ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม โดยให้ประสานการปฏิบัติกับคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตาม โครงการไทยนิยม ยั่งยืน ด้วย ในการนี้รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (นายกอบศักดิ์ ภูตระกูล) ได้ มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) จัดทำโครงการเมือง ต้นแบบเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิต โดยให้นำข้อสั่งการของนายกรัฐมนตรีใน การตรวจเยี่ยมจังหวัดแม่ฮ่องสอน และข้อเสนอตามผลการประชุมยุทธศาสตร์การพัฒนาแม่ฮ่องสอน ที่เกี่ยวข้องไปประกอบแนวทางการพัฒนา ให้มีรายละเอียดที่ถูกต้อง ชัดเจน ครบถ้วน และให้รายงานผล ต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อทราบก่อนนำเสนอคณะรัฐมนตรีตามขั้นตอนต่อไป

2. วัตถุประสงค์

เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิต และเป็นต้นแบบในการแก้ไขปัญหาความยากจน ในพื้นที่ที่มีข้อจำกัดทางกายภาพ และกระตุ้นให้เกิดการลงทุน นำไปสู่การขยายตัวทางเศรษฐกิจในพื้นที่ สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนจากการสร้างงาน สร้างรายได้ที่มั่นคงให้กับประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติสามารถพัฒนาร่วมกันอย่างเกื้อกูล สมดุลและยั่งยืนต่อไป

3. สภาพพื้นที่และสถานการณ์การพัฒนา

3.1 **สภาพพื้นที่** จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดชายแดนด้านตะวันตกของไทยทางภาคเหนือตอนบน ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 924 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 8 ล้านไร่ เป็นจังหวัดที่มีขนาด พื้นที่ใหญ่เป็นอันดับ 3 ของภาคเหนือ และเป็นอันดับ 8 ของประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเนื้อที่ ป่าไม้ประมาณ 7 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 87.12 ของพื้นที่จังหวัด มีพื้นที่เกษตรกรรม 4 แสนไร่ คิดเป็นร้อยละ 5.08 โดยมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว กระเทียม ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

กะหล่ำปลี ถั่วเหลือง งา ทั้งนี้ ภูมิภาคนี้เป็นทิวเขาสลับซับซ้อนและเป็นพื้นที่ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ จึงทำให้จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีหมอกปกคลุมตลอดทั้งปี จนได้ชื่อว่าเมืองสามหมอก

3.2 สถานการณ์การพัฒนา

เศรษฐกิจมีขนาดเล็กที่สุดในประเทศ พึ่งพาภาคการเกษตรและการท่องเที่ยว รายได้เฉลี่ยต่ำสุดในภาคเหนือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดปี 2558 มีมูลค่า 11,448 ล้านบาท มีรายได้เฉลี่ยต่อหัว 56,862 บาทต่อปี ซึ่งต่ำที่สุดในภาคเหนือและเป็นลำดับ 68 ของประเทศ ปี 54-57 ลำดับที่ 76 76 76 และ 75 ตามลำดับ และเป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนมากที่สุดในประเทศ ติดต่อกันตั้งแต่ปี 2549-2557 และอยู่ในอันดับที่ 2 ในปี 2558

โครงสร้างพื้นฐาน การเดินทางเข้าสู่แต่ละพื้นที่ที่มีความห่างไกลและยากลำบาก และคดเคี้ยวตลอดเส้นทาง ทำให้เป็นข้อจำกัดทั้งการขนส่งสินค้าและการเข้าถึงบริการพื้นฐานของรัฐ เช่น ถนน ประปา ไฟฟ้า การศึกษา และสาธารณสุข เป็นต้น

4. สภาพปัญหาในพื้นที่

บริบทเชิงพื้นที่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีลักษณะเฉพาะ ซึ่งเป็นทุนทางเศรษฐกิจและสังคม ในขณะเดียวกัน เป็นข้อจำกัดในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการของรัฐ ดังนี้

4.1 ปัญหาความยากจนเรื้อรัง และมีสัดส่วนคนจนอยู่ในลำดับสูงสุดเป็นอันดับแรกของประเทศ ประชาชนส่วนใหญ่ของจังหวัดพึ่งพาภาคเกษตรเป็นหลัก ส่วนมากเป็นเกษตรกรขั้นต้นใช้แรงงานมาก และมูลค่าเพิ่มต่ำ รายได้หลักมาจากภาคเกษตรซึ่งค่อนข้างน้อยและไม่แน่นอน ต้นทุนการผลิตสูง การขนส่งลำบากมาก ประชาชนไม่มีทางเลือกในการประกอบอาชีพอื่นหรืออาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้

4.2 ข้อจำกัดในการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาและพื้นที่สูง เป็นอุปสรรคในการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานโดยเฉพาะการคมนาคมและสาธารณูปโภค รวมทั้งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเขตป่าอนุรักษ์และป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้พื้นที่เพื่อการพัฒนาด้านการเกษตร อุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัย เป็นไปอย่างจำกัด

4.3 บริการสาธารณสุข การศึกษา และบริการพื้นฐานของรัฐยังไม่ได้คุณภาพและไม่ทั่วถึง เนื่องจากพื้นที่เป็นภูเขาสูง ชุมชนกระจายห่างไกล การสัญจรลำบากมากเป็นอุปสรรคในการจัดบริการและการเข้าถึงการบริการของประชาชน

4.4 การท่องเที่ยวเป็นแหล่งสร้างรายได้สำคัญของจังหวัด แต่รูปแบบการท่องเที่ยวในปัจจุบัน นักท่องเที่ยวนิยมมาเฉพาะในฤดูหนาว ช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงกุมภาพันธ์เท่านั้นฤดูการท่องเที่ยวมีระยะสั้นและค่อนข้างกระจุกตัวในอำเภอปาย ทำให้มีปัญหการบริหารจัดการ

4.5 ข้อจำกัดด้านที่ดินทำกิน ยังคงมีความเสี่ยงในการบุกรุกป่าเพื่อขยายพื้นที่เกษตร จำเป็นต้องดูแลอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งปัญหาหมอกควันและไฟป่าที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี

ดังนั้น จังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงเป็นจังหวัดเป้าหมายที่รัฐบาลให้ความสำคัญสูงในการแก้ไขปัญหาความยากจน เนื่องจากมีสถานการณ์ความยากจนในจังหวัดที่อยู่ในลำดับสูงและเรื้อรัง ประกอบกับมีข้อจำกัดทางด้านกายภาพ และสังคมของพื้นที่ อย่างไรก็ตามประชาชนในพื้นที่บางส่วนไม่ได้รู้สึกว่าตนประสบปัญหาความยากจนหรือขาดสน เนื่องจากมีวิถีการดำรงชีวิตที่พอเพียงและมีความสุข

5. ศักยภาพของพื้นที่

- 5.1 เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำขนาดใหญ่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของประเทศและมีความหลากหลายทางชีวภาพ
- 5.2 มีทุนทางวัฒนธรรมประเพณี ของชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่และกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีเอกลักษณ์และยังคงดำรงสืบสานในวิถีชีวิตปัจจุบัน
- 5.3 มีภูมิประเทศที่สวยงาม แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย กระจายอยู่ทุกอำเภอ อาทิ ทุ่งบัวตอง และประเพณีปอยส่างลอง เป็นต้น
- 5.4 มีโครงการพัฒนาตามพระราชดำริหลายแห่ง เป็นต้นแบบในการประกอบอาชีพสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- 5.5 ประชาชนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สงบสุข เป็นเมืองน่าอยู่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- 5.6 พื้นที่ชายแดนทุกอำเภอติดต่อกับประเทศเมียนมา ระยะทางกว่า 483 กิโลเมตร โดยติดกับ 3 รัฐ คือ รัฐฉาน รัฐคะยา และรัฐกะเหรี่ยง สามารถเดินทางไปยังกรุงเนปิตอร์ (ระยะทาง 220 กิโลเมตร) และเมืองสำคัญทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว คือ ลอยก่อ มัณฑะเลย์ และตองอู

6. การดำเนินงานในช่วงที่ผ่านมา

โครงการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชน (คทช.) เพื่อแก้ไขปัญหาการใช้ที่ดินทำกินของเกษตรกรและผู้ยากจนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ด้วยการจัดสรรที่ดินให้ผู้ยากไร้ที่ไม่มีที่ดินทำกินในลักษณะแปลงรวมหรือชุมชน ในวันที่ 17 มกราคม 2561 นายกรัฐมนตรีเป็นสักขีพยานการมอบสมุดประจำตัวอนุญาตให้เข้าทำกินในที่ดินตามโครงการ คทช. ปัจจุบัน (17 ม.ค. 61) ได้รับหนังสืออนุญาตแล้ว 1 พื้นที่ คือ ป่าแม่ปายฝั่งซ้าย มีผู้ได้รับสมุดประจำตัวแล้ว 1,274 ราย

- 6.1 โครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ ปี 2560 จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีผู้ลงทะเบียนในโครงการสวัสดิการแห่งรัฐจำนวน 75,697 คน หรือร้อยละ 26.4 ของประชากรทั้งหมด โดยอำเภอที่มีจำนวนคนลงทะเบียนมากที่สุด ได้แก่อำเภอแม่สะเรียง/สบเมย 28,707 คน หรือร้อยละ 37.9 ของจำนวนผู้ลงทะเบียน รองลงมา ได้แก่ อำเภอแม่ลาน้อย 13,120 คน หรือร้อยละ 17.3 ในขณะที่อำเภอปางมะผ้ามีจำนวนผู้ลงทะเบียนน้อยที่สุดเพียง 4,814 คน หรือร้อยละ 6.4
- 6.2 การเปิดเส้นทางบินตรง กรุงเทพฯ-แม่ฮ่องสอน ทางสายการบินนกแอร์จะเริ่มดำเนินการบินตรงไปที่แม่ฮ่องสอนสัปดาห์ละ 3 เที่ยวบิน (ในวันพุธ ศุกร์ อาทิตย์) เริ่มต้นตั้งแต่วันที่ 25 มีนาคม 2561 เป็นต้นไป
- 6.3 การท่องเที่ยวไทย เก๋ไก๋ อย่างยั่งยืน ในปี 2561 รัฐบาลให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวแบบวิถีไทย เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ และส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศ โดยเฉพาะเมืองรอง 55 จังหวัด ซึ่งจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นหนึ่งในจังหวัดท่องเที่ยวเมืองรอง ที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพดึงดูดนักท่องเที่ยวได้
- 6.4 โครงการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม มีการถ่ายทอดสดการเรียนการสอนลักษณะ Video conference ระหว่างโรงเรียนวังไกลกังวล กับโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 21 อำเภอแม่ลาน้อย และ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 22 อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

7. กรอบแนวคิด

แม่ฮ่องสอนมีบริบททางภูมิสังคมที่มีอัตลักษณ์สูง ภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงอันสลบซับซ้อนมีทัศนียภาพที่สวยงาม เป็นพื้นที่ป่าไม้อันสมบูรณ์ขนาดใหญ่และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่สำคัญของประเทศ ชายแดนด้านทิศตะวันตกและทิศเหนือติดต่อกับประเทศเมียนมาระยะทางกว่า 483 กิโลเมตร มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่และกลุ่มชาติพันธุ์หลายชนเผ่า ที่ยังคงมีการสืบสานในวิถีชีวิตอันสงบสุขของชุมชน นอกจากนี้ แม่ฮ่องสอนเป็นหนึ่งในเมืองอนุรักษ์ และเป็นพื้นที่ของโครงการพัฒนาที่สูงตามแนวพระราชดำริหลายแห่งและโครงการศูนย์ศิลปาชีพ ซึ่งเป็นต้นแบบในการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

อย่างไรก็ตาม สภาพภูมิประเทศดังกล่าวเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานบริการต่างๆ ของรัฐ และการเข้าถึงบริการ ตลอดจนการพัฒนาเพื่อสร้างงานสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนจึงทำให้แม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนคนยากจนสูงในลำดับต้นของประเทศ แม้ว่าภาครัฐได้ตระหนักถึงปัญหาและดำเนินการแก้ไขมาโดยตลอด ซึ่งทำให้สัดส่วนคนจนของจังหวัดมีแนวโน้มลดลง แต่การขับเคลื่อนตามภารกิจปกติของราชการไม่เพียงพอที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้น จำเป็นต้องปรับกระบวนการพัฒนแม่ฮ่องสอน โดยวางภาพเป้าหมาย/แนวคิดการพัฒนาให้ชัดเจนบนฐานศักยภาพและภูมิสังคมของพื้นที่ มีการกำหนดแผนงานโครงการแบบบูรณาการ และประสานพลังการขับเคลื่อนโดยกลไกประชารัฐ

กรอบแนวคิด

เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา

8. เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา

8.1 เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์

สร้างสรรค์แม่ฮ่องสอนให้เป็นเมืองน่าอยู่ที่น่าเที่ยวอย่างมีคุณค่า และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนด้วยแนวคิด แม่ฮ่องสอน มนต์เสน่ห์แห่งขุนเขา “Mae Hong Son : The Valley of Charm”

องค์ประกอบ

C : Culture / Community Based Tourism / Creative Tourism & Services

H : Highland Development Project / ขยายผลโครงการพัฒนาพื้นที่สูงตามแนวพระราชดำริ

A : Agro Forestry / ชุมชนสามารถสร้างรายได้ควบคู่กับการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้

R : Retreat Destination / การท่องเที่ยวแบบพักผ่อน เพื่อสุขภาพ

M : Mae Hong Son 4.0 / นำระบบ ICT/Digital มาใช้ในงานบริการของรัฐและธุรกิจ

8.2 แนวทางการพัฒนา

จากศักยภาพและขีดจำกัดของการพัฒนาเชิงพื้นที่ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดังนั้น ในการพัฒนาต้องพิจารณาปลดล๊อคข้อจำกัดของพื้นที่ ดำเนินการไปพร้อมกับการสร้างสรรค์เศรษฐกิจใหม่เพื่อสร้างอนาคต และการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งจากฐานรากอย่างแท้จริง ตามแนวทางดังนี้

แนวทางที่ 1 : การปลดล๊อคข้อจำกัดสำคัญของพื้นที่

- 1) เร่งรัดการพิจารณาอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้ตามความจำเป็นเร่งด่วนของจังหวัด
- 2) สร้างความมั่นคงในที่ดินทำกิน โดยเร่งขยายการดำเนินการโครงการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชน (คทช.) ให้ทั่วถึง
- 3) จัดทำข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน/พื้นที่ป่าไม้ในจังหวัด เพื่อวางแผนการพัฒนาเชิงพื้นที่ให้ชัดเจนมีความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ทรัพยากรธรรมชาติ
- 4) ปรับปรุงแนวทาง/มาตรการในการพิจารณาอนุญาตให้ใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม้ให้มีความเหมาะสมตามความจำเป็นต่อการพัฒนาและสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน
- 5) กำหนดสิทธิประโยชน์พิเศษ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้คนมาทำงานในพื้นที่ และการลงทุน/ประกอบธุรกิจ

แนวทางที่ 2 : ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและสร้างสรรค์เศรษฐกิจใหม่ เพื่อสร้างรายได้ อย่างยั่งยืน

- 1) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเส้นทางคมนาคมให้รองรับการเดินทางได้ตลอดปี ทั้งเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดแม่ฮ่องสอน – เชียงใหม่ และเส้นทางสัญจรของประชาชนในจังหวัด
- 2) พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร และน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค ให้ครอบคลุม และเหมาะสมกับสภาพพื้นที่
- 3) พัฒนาระบบไฟฟ้าและระบบ ICT ให้ทั่วถึงอย่างมีคุณภาพ และเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เพื่อลดข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการทางการศึกษาและสาธารณสุข โดยอาจขยายผลจากโครงการเดิม เช่น ห้วยปูลิง โมเดล หรือ แม่ฮ่องสอน IT Valley
- 4) ขยายผล/ขยายพื้นที่ดำเนินงานการพัฒนาเกษตรที่สูงตามแนวพระราชดำริ
- 5) สนับสนุนและส่งเสริมการทำเกษตรแบบ วนเกษตร เพื่อให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ป่าไม้
- 6) ปรับระบบการผลิตการเกษตรจากพืชเชิงเดี่ยวเป็นเกษตรแบบผสมผสาน

- 7) พัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยกำหนดให้แม่ฮ่องสอนเป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และให้ อพท. ร่วมกับ ททท. ให้การสนับสนุนเพื่อพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว เมืองอนุรักษ์ และส่งเสริมการตลาดอย่างสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่
- 8) สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและการพักผ่อน โดยนำศักยภาพของพื้นที่ อาทิ แหล่งพันธุ์กล้วยไม้ป่าของประเทศ และแหล่งน้ำพุร้อน มาพัฒนาสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ รวมทั้งขยายสู่การพัฒนาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ต่อเนื่อง
- 9) พัฒนาเมือง (เมืองแม่ฮ่องสอน เมืองปาย และเมืองแม่สะเรียง) ด้านกายภาพและบริการพื้นฐาน /ระบบ ICT ให้เป็น Node เชื่อมโยงการท่องเที่ยวและกิจกรรมเศรษฐกิจ
- 10) เตรียมความพร้อมของเส้นทางท่องเที่ยวชายแดนเชื่อมโยงกับประเทศเมียนมา เพื่อพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวใหม่และเชื่อมโยงการค้าชายแดน
- 11) สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลผลิตเกษตรหลักของจังหวัด เช่น กระจับปี่ กา ถั่ว กาแฟ โดยพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปเพื่อสุขภาพ หรือผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ท้องถิ่น และเชื่อมโยงการตลาดด้วยกลไกภาครัฐ

แนวทางที่ 3 : การสร้างความเข้มแข็งจากฐานราก

- 1) เสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน
- 2) พัฒนาแหล่งเงินทุนและการออมระดับชุมชน
- 3) พัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน
- 4) สนับสนุนแนวทางภาครัฐเพื่อพัฒนาชุมชน

9. โครงการภายใต้แนวทางการพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ในเบื้องต้น สศช. ได้นำประเด็นข้อสั่งการของนายกรัฐมนตรีในคราวตรวจราชการ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2561 ประมวลเป็นแผนงานโครงการสำคัญตามแนวทางการพัฒนาจังหวัดฯ รวมทั้งโครงการตามข้อเสนอของภาคเอกชน และโครงการที่หน่วยงานราชการได้เริ่มดำเนินการไปแล้ว ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนา และบางส่วนมีความก้าวหน้าชัดเจน อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอนและการแก้ไขปัญหาความยากจนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าประสงค์ จำเป็นต้องวางแผนงานโครงการให้มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกัน ทั้งโครงการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนและโครงการพัฒนาลักษณะ Quick Win ในระยะสั้น 1 ปี ตลอดจนแผนงานโครงการสำคัญ ในระยะปานกลาง 5 ปี และระยะยาว (Long term) ซึ่ง สศช. จะได้มีการประชุมหารือร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

10. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

แม่ฮ่องสอนเป็นเมืองที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี เอื้อต่อเศรษฐกิจ และสังคม ทั้งการใช้ที่ดิน โครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคม แหล่งน้ำ แหล่งท่องเที่ยว และคงความเป็นเอกลักษณ์ของเมืองเอาไว้ได้ อีกทั้งยังเป็นเมืองที่น่าอยู่สำหรับคนทุกเพศทุกวัย โดยประชาชนสามารถเข้าถึงบริการของภาครัฐได้ มีสุขภาพที่ดี มีทักษะความรู้ มีอาชีพ และมีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

11. ข้อเสนอการดำเนินงานต่อไป

เพื่อให้การพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอนสามารถบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (นายกอบศักดิ์ ภูตระกูล) จึงได้มอบหมายให้ สศช. เร่งรัดการจัดทำแผนงานโครงการสำคัญภายใต้แนวทางการพัฒนา โดยให้มีการจัดประชุมหารือร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระดับจังหวัด ส่วนกลาง และภาคเอกชน ซึ่งจะสามารถกำหนดแผนปฏิบัติการพัฒนาแม่ฮ่องสอน ในระยะ 1 ปี และ 5 ปี เพื่อให้หน่วยงานใช้เป็นกรอบในการจัดทำรายละเอียดโครงการและนำเสนอเข้าสู่กระบวนการขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการขับเคลื่อนต่อไป

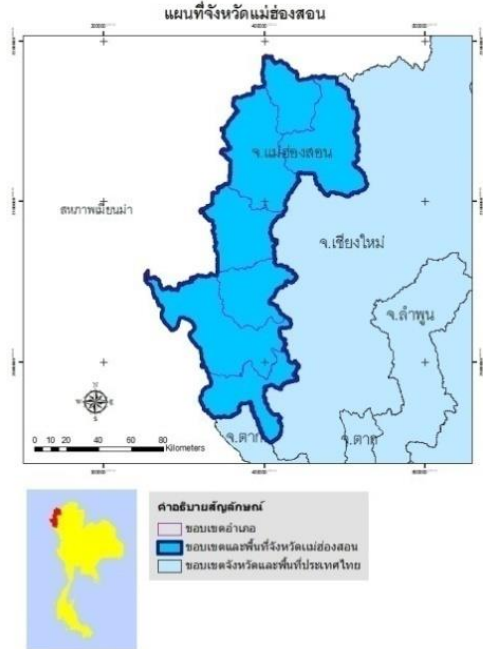
ภาคผนวก

ข้อมูลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

1. ข้อมูลพื้นฐาน

1.1 ประวัติความเป็นมา

แม่ฮ่องสอนเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญ ในอดีตเคยเป็นถิ่นที่อยู่ของมนุษย์มาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ จากหลักฐานที่พบในถ้ำถอบอำเภอบางมะผ้า โดยนักโบราณคดีได้ศึกษาว่าเป็นมนุษย์ยุคหิน (4,500 - 7,000 ปี) และในสมัยก่อนกรุงรัตนโกสินทร์ แม่ฮ่องสอนเป็นเพียงชุมชนบ้านป่า จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ประมาณปี พ.ศ.2374 เจ้าผู้ครองเมืองเชียงใหม่ได้ออกสำรวจสถานการณ์ชายแดนด้านตะวันตกและให้จับช้างป่าไปใช้งานที่นครเชียงใหม่โดยได้พบหมู่บ้านเล็กๆ แห่งหนึ่ง จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านโป่งหมูต่อมาเพี้ยนเป็นปางหมู จากนั้นจึงเดินทางไปคล้องช้างทางทิศใต้ของหมู่บ้านจนได้ช้างป่าเพียงพอ และมาถึงหมู่บ้านอีกแห่งมีร่องน้ำเหมาะแก่การฝึกช้างป่า จึงหยุดไพร่พลฝึกช้างก่อนกลับเชียงใหม่และตั้งชื่อหมู่บ้านว่าแม่ฮ่องสอน หมายถึง มีร่องน้ำใช้สำหรับฝึกช้าง คำว่า ฮ่อง เป็นภาษาไทยใหญ่ หมายถึง ร่องน้ำ ต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นจังหวัดแม่ฮ่องสอน ขึ้นกับมณฑลพายัพ โดยมีพระศรีสุรราช (เปลื้อง) เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอนคนแรก และต่อมาได้ยกเลิกการปกครองจากมณฑลเป็นจังหวัด

1.2 ที่ตั้งและสภาพพื้นที่

1.2.1 เป็นจังหวัดชายแดนด้านตะวันตกของไทยทางภาคเหนือตอนบน ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 924 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 7,925,787 ไร่ เป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 3 ของภาคเหนือ และเป็นอันดับ 8 ของประเทศ พื้นที่มีรูปร่างเรียวยาวจากทิศเหนือจรดทิศใต้ มีความยาวประมาณ 250 กิโลเมตรและความกว้างประมาณ 95 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเนื้อที่ป่าไม้ ประมาณ 11,133.78 ตารางกิโลเมตร หรือ 6,958,612.23 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 87.12 ของพื้นที่จังหวัด มีพื้นที่เกษตรกรรม 406,000 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 5.08 โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ และ ทิศตะวันตก ติดกับ ประเทศเมียนมา

ทิศใต้ ติดกับ จังหวัดตาก

ทิศตะวันออก ติดกับ จังหวัดเชียงใหม่

1.2.2 ภูมิประเทศเป็นทิวเขาสูงสลับซับซ้อนและเป็นพื้นที่ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ มีทิวเขาตามแนวเหนือ-ใต้ ขนานกัน ทิวเขาที่สำคัญคือ ทิวเขาแดนลาว อยู่ทางตอนเหนือสุดของจังหวัดเป็น

แนวแบ่งเขตแดนไทยกับเมียนมา และทิวเขาถนนธงชัย ประกอบด้วยทิวเขาเรียงขนานกัน 3 แนว คือ ทิวเขาถนนธงชัยตะวันตก เป็นแนวเขตแดนไทยและเมียนมา ทิวเขาถนนธงชัยกลาง อยู่ระหว่างแม่น้ำยวมและแม่น้ำแม่แจ่ม และทิวเขาถนนธงชัยตะวันออก เป็นแนวแบ่งเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอนกับจังหวัดเชียงใหม่ มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญคือ แม่น้ำปาย มีต้นกำเนิดจากทิวเขาถนนธงชัยไหลผ่านแม่ฮ่องสอนบรรจบกับแม่น้ำสาละวิน มีความยาว 135 กิโลเมตร แม่น้ำยวม ไหลผ่านอำเภอแม่ลาน้อยและอำเภอแม่สะเรียง บรรจบกับแม่น้ำเมย ยาว 160 กิโลเมตร และแม่น้ำละมด ไหลผ่านอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนลงสู่แม่น้ำปาย

1.2.3 สภาพภูมิอากาศ จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีภูมิอากาศแบบร้อนชื้นโดยในฤดูร้อนจะมีอากาศร้อนจัดอากาศหนาวจัดในฤดูหนาวและฝนจะตกชุกในฤดูฝน นอกจากนี้จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีหมอกปกคลุมตลอดทั้งปีจนได้ชื่อว่าเมืองสามหมอก ทั้งนี้มีสาเหตุเนื่องจากลักษณะภูมิประเทศที่เป็นหุบเขาสูงมีพื้นที่อยู่บนที่สูงเหนือระดับน้ำทะเลทำให้มีอุณหภูมิสูงในตอนกลางวันเนื่องจากถูกแสงแดดส่วนในตอนกลางคืนจะได้รับอิทธิพลจากลมภูเขาทำให้อากาศเย็นลงอย่างรวดเร็วซึ่งเมื่อความร้อนในตอนกลางวันลอยตัวขึ้นปะทะกับความชื้นของอากาศจึงทำให้เกิดหมอกปกคลุมโดยทั่วไปในตอนกลางคืนสภาพภูมิอากาศจะมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนทั้ง 3 ฤดูกาล

1.3 การปกครอง และประชากร

1.3.1 เป็นจังหวัดขนาดเล็กแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ 45 ตำบล 415 หมู่บ้าน สำหรับการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 6 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 42 แห่ง

1.3.2 ประชากรมีความหนาแน่นน้อยที่สุดในประเทศจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีประชากรรวม 279,088 คน แยกเป็นชาย 142,213 คน หญิง 136,875 คน ครัวเรือน 107,648 ครัวเรือน อำเภอที่มีประชากรมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอที่มีประชากรน้อยที่สุด ได้แก่ อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีความหนาแน่นของประชากรเท่ากับ 24.86 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอสบเมยมีความหนาแน่นมากที่สุด ขณะที่อำเภอขุนยวมมีความหนาแน่นน้อยที่สุด

1.4 การคมนาคม

จังหวัดแม่ฮ่องสอนอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 924 กิโลเมตร มีการคมนาคม 2 เส้นทางคือทางบกโดยมีถนนสายหลักจำนวน 4 เส้นทางคือทางหลวงหมายเลข 108 (เชียงใหม่ - ฮอด - แม่สะเรียง - แม่ฮ่องสอน) ทางหลวงหมายเลข 1095 (เชียงใหม่ - แม่แตง - ปาย - แม่ฮ่องสอน) ทางหลวงหมายเลข 105 (แม่สวด - แม่สะเรียง - แม่ฮ่องสอน) และทางหลวงหมายเลข 1263 (เชียงใหม่ - แม่แจ่ม - ขุนยวม - แม่ฮ่องสอน) นอกจากนี้ยังมีถนนสายรองเชื่อมระหว่างเส้นทางหลักอยู่ในความดูแลของสำนักงานแขวงทางหลวงชนบทถนนเชื่อมโยงระหว่างตำบลหมู่บ้านซึ่งอยู่ในความดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถนนเชื่อมโยงเส้นทางไปจุดผ่อนปรนการค้าชายแดนทั้ง 5 แห่ง และถนนเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติในพื้นที่ทั้ง 7 อำเภอ มีสภาพถนนเป็นถนนลาดยางถนนคอนกรีตเสริมเหล็กถนนลูกรังมีสภาพชำรุดทรุดโทรมเป็นช่วงๆและคดเคี้ยวตลอดเส้นทาง

สำหรับการคมนาคมทางอากาศมีท่าอากาศยาน 2 แห่งคือท่าอากาศยานแม่ฮ่องสอนมีสายการบินนกแอร์ให้บริการเที่ยวบินระหว่างกรุงเทพฯ – แม่ฮ่องสอน – กรุงเทพฯ 3 เที่ยวบินต่อสัปดาห์ และสายการบินบางกอกแอร์เวย์ให้บริการเที่ยวบินระหว่างเชียงใหม่ – แม่ฮ่องสอน – เชียงใหม่ทุกวัน ใช้เวลาเดินทางประมาณ 40 นาทีและท่าอากาศยานปาย

1.5 สภาพเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจมีขนาดเล็กมากพึ่งพาภาคเกษตรและการท่องเที่ยว รายได้เฉลี่ยต่ำที่สุดในภาคเหนือผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดปี 2558 มีมูลค่า 11,448 ล้านบาท โครงสร้างเศรษฐกิจกระจายตัวในสาขาเกษตรกรรมคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 25.39 โดยมีมูลค่า 2,906 ล้านบาท รองลงมาคือสาขาการศึกษา ร้อยละ 16.69 มูลค่า 1,911 ล้านบาท และสาขาการก่อสร้าง ร้อยละ 11.53 มูลค่า 1,320 ล้านบาท มีรายได้เฉลี่ยต่อหัว 56,862 บาทต่อปี ซึ่งรายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรต่ำที่สุดในภาคเหนือ และเป็นลำดับที่ 68 ของประเทศ ภาคเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด มีดังนี้

- 1.5.1 **ภาคเกษตร** มีพื้นที่เกษตรกรรมทั้งสิ้น 875,796 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 11.7 ของพื้นที่จังหวัด เป็นพื้นที่ชลประทาน 145,437 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 16.6 ของพื้นที่เกษตร โดยมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว กระเทียม ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ กะหล่ำปลี ถั่วเหลือง งาม สำหรับการเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนและใช้แรงงานเท่านั้น
- 1.5.2 **ภาคอุตสาหกรรม** ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก มีโรงงานที่ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบกิจการ จำนวนทั้งสิ้น 118 โรงงาน เงินลงทุนรวม 1,005.98 ล้านบาท และมีจำนวนคนงาน 945 คนส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ อุตสาหกรรมการขนส่ง และอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม
- 1.5.3 **การท่องเที่ยว** ในปี 2559 มีนักท่องเที่ยว จำนวน 832,209 คน (นักท่องเที่ยวคนไทย 630,606 คน นักท่องเที่ยวต่างประเทศ 201,603 คน) มีรายได้จากการท่องเที่ยว 3,982.0 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 2.5 ของรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งภาค โดยมีวันพักเฉลี่ย 2.4 วันต่อคน ค่าใช้จ่ายต่อวัน 2,077.2 บาทต่อคน ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ อำเภอปาย อำเภอเมือง และอำเภอแม่สะเรียง เป็นต้น
- 1.5.4 **การค้าชายแดน** ปัจจุบันจังหวัดแม่ฮ่องสอนยังไม่มีด่านถาวร มีเพียงจุดผ่อนปรนทางการค้า 5 แห่งซึ่งฝ่ายไทยโดยจังหวัดแม่ฮ่องสอนกำหนดให้สามารถแลกเปลี่ยนสินค้าเล็กๆน้อยๆ ที่จำเป็นในการอุปโภค - บริโภคในชีวิตประจำวัน และเป็นสินค้าไม่ต้องห้ามตามกฎหมายอื่นใดได้ภายในบริเวณตลาดนัดเพื่อการค้าห่างจากแนวพรมแดนประมาณ 2 กิโลเมตร ระหว่างเวลาตั้งแต่ 08.00 - 16.00 น. (เวลาประเทศไทย) ของทุกวัน ซึ่งในปี 2558 จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีมูลค่าการค้าชายแดน จำนวน 1,562.9 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก ปี 2557 คิดเป็นร้อยละ 68.42 และในปี 2559 (เดือนมกราคม – สิงหาคม) มีมูลค่าจำนวน 828.2 ล้านบาท

2. สถานการณ์ความยากจนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

2.1 ข้อมูลและตัวชี้วัดความยากจน

แม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีรายได้ล้าหลังหรือเป็นมีสัดส่วนคนจนมากที่สุดในประเทศ โดยพิจารณาจากข้อมูลและตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.1.1 เส้นความยากจน (Poverty line) โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ใช้เส้นความยากจน (Poverty line) สะท้อนมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำ (Minimum standard of living) ของสังคม โดยคำนวณจากต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตเฉลี่ยของปัจเจกบุคคลในระดับครัวเรือน ประกอบด้วยค่าอาหารและสินค้าบริการจำเป็นพื้นฐานขั้นต่ำที่ไม่ใช่อาหาร ที่ทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ซึ่งเส้นความยากจนมีหน่วยเป็น บาท/คน/เดือน เปรียบเทียบบุคคลใดที่มีรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยต่อคนต่อเดือนต่ำกว่าเส้นความยากจนจะถือว่าบุคคลนั้นเป็นคนจน พบว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นจังหวัดที่มีปัญหาความยากจนเรื้อรัง และมีสัดส่วนคนจนอยู่ในลำดับสูงสุดเป็นอันดับแรกของประเทศ ต่อเนื่องกว่า 10 ปี ในช่วงปี 2549 – 2559 ยกเว้นปี 2558 เท่านั้น โดยในปี 2559 คิดเป็นร้อยละ 39.21 ในขณะที่ภาคเหนือและประเทศมีสัดส่วนคนจนอยู่ที่ร้อยละ 9.83 และ 8.61 ตามลำดับ

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนคนจน และสัดส่วนคนจนของประเทศ ภาคเหนือ และจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในปี 2555-2559

ความยากจน	2555		2556		2557		2558		2559	
	จำนวน (พันคน)	สัดส่วน (ร้อยละ)	จำนวน (พันคน)	สัดส่วน (ร้อยละ)	จำนวน (พันคน)	สัดส่วน (ร้อยละ)	จำนวน (พันคน)	สัดส่วน (ร้อยละ)	จำนวน (พันคน)	สัดส่วน (ร้อยละ)
ประเทศ	8,402	12.64	7,305	10.94	7,057	10.53	4,847	7.21	5,810	8.61
ภาคเหนือ	2,017	17.4	1,937	16.76	1,520	13.19	1,008	8.78	1,124	9.83
แม่ฮ่องสอน	130.04	63.17	133.10	65.16	93.50	46.08	64.80	32.19	78.40	39.21
อันดับของแม่ฮ่องสอน	1		1		1		2		1	
เส้นความยากจนแม่ฮ่องสอน	2,157		2,237		2,353		2,296		2,367	

ที่มา: สศช.

2.1.2 ผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว (GDP per capita) ในปี 2558 พบว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัวอยู่ที่ 56,862 บาทต่อคนต่อปี อยู่ในลำดับที่ 68 ของประเทศ และในช่วงปี 2554 - 2558 จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัวอยู่ในลำดับต่ำสุดเกือบสุดท้ายทุกปี

ตารางที่ 2 แสดงผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว (GDP per capita) ในปี 2554-2558

GDP per capita (Baht)	2554r	2555r	2556r	2557r	2558p
ทั้งประเทศ	170,764	185,849	193,561	197,062	203,356
ภาคเหนือ	79,706	95,066	96,559	95,461	93,058
แม่ฮ่องสอน	41,412	46,858	50,731	51,655	56,862
อันดับแม่ฮ่องสอน	76	76	76	75	68

ที่มา: สศช.

2.1.3 ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index – HAI) จากดัชนีความก้าวหน้าของคน ปี 2560 พบว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีความก้าวหน้าการพัฒนาคนในภาพรวมน้อยที่สุดคืออยู่ลำดับสุดท้ายจาก 77 จังหวัด (ค่าดัชนี HAI = 0.4637) เนื่องจากติดลำดับ 1 ใน 5 จังหวัดที่มีความก้าวหน้าที่สุดในด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ด้านการศึกษา และด้านรายได้ ซึ่งทั้ง 4 ด้านดังกล่าวมีตัวบ่งชี้ที่สำคัญคือ หมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปีน้อยที่สุด ประชากรที่ประสบภัยแล้งสูงมากเป็นลำดับที่ 76 คริวเรือนที่มีบ้านและที่ดินเป็นของตนเองน้อยมาก อยู่ลำดับที่ 70 จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปน้อยที่สุด อยู่ลำดับที่ 77 และประชากรยากจนมากที่สุดอยู่ลำดับที่ 77 อย่างไรก็ตาม จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีจุดเด่นในบางประเด็น เช่น การปล่อยก๊าซเรือนกระจกน้อยที่สุดคืออยู่ลำดับที่ 1 อัตราการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำนายน้อยมากอยู่ลำดับที่ 2 และประชากรที่ใช้สิทธิลงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ ปี 2559 สูงมากอยู่ลำดับที่ 2 จาก 77 จังหวัด

ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลของตัวชี้วัดและลำดับที่ของตัวชี้วัดของจังหวัดแม่ฮ่องสอนจากทั้งหมด 77 จังหวัด

ตัวชี้วัด	ปีล่าสุด	ข้อมูลตัวชี้วัด	ลำดับที่จาก 77 จังหวัด
1. ร้อยละของทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ (%ทารกเกิดมีชีพ)	2558	9.25	27
2. ร้อยละของประชากรที่เจ็บป่วยที่เป็นผู้ป่วยใน (%)	2558	9.86	23
3. ร้อยละของประชากรที่พิการ (%)	2559	2.4	28
4. ร้อยละของคะแนนสุขภาพจิต (%)	2558	66.22	71
5. จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป (ปี)	2559	5.81	77
6. อัตราการเข้าเรียนรวมระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา (%)	2558	64.09	68
7. ค่าเฉลี่ยเชาวน์ปัญญา (IQ) ของเด็กนักเรียนไทยชั้นประถมศึกษาปีที่1 (คะแนน)	2559	94.6	61
8. คะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-Net ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (%)	2559	31.54	67
9. อัตราการว่างงาน (%)	2559	0.46	14
10. อัตราการทำงานต่ำระดับ (%)	2559	0.01	20
11. ร้อยละของแรงงานที่มีประกันสังคม (%)	2559	14.38	63
12. อัตราการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำนายน้อยกว่า 1000 คน	2558	2.11	2
13. รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือน (บาท)	2558	15,119	75
14. สัดส่วนประชากรยากจน (%)	2559	39.21	77
15. ร้อยละของครัวเรือนที่มีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภค (%)	2558	20.26	9

ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลของตัวชี้วัดและลำดับที่ของตัวชี้วัดของจังหวัดแม่ฮ่องสอนจากทั้งหมด 77 จังหวัด

ตัวชี้วัด	ปีล่าสุด ข้อมูล	ข้อมูล ตัวชี้วัด	ลำดับที่จาก 77 จังหวัด
16. ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคของรายได้ หรือค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (%)	2558	45.26	68
17. ร้อยละของครัวเรือนที่มีบ้านและที่ดินเป็นของตนเอง (%)	2559	48.37	70
18. สัดส่วนเฉลี่ยการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (ตันก๊าซเรือนกระจกต่อคน)	2558	0.35	1
19. ร้อยละของประชากรที่ประสบทุพภิกขภัย (%)	2559	4.02	74
20. ร้อยละของประชากรที่ประสบภัยแล้ง (%)	2559	35.99	76
21. ร้อยละของเด็กอายุ 15-17 ปีที่ทำงาน (%)	2559	33.25	77
22. ร้อยละของครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดี่ยว (%)	2559	23.68	30
23. ร้อยละของผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียว (%)	2559	8.59	63
24. การจ้างความดีชีวิต ร่างกายเพศและคติประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน (ต่อประชากรแสนคน)	2559	44.6	16
25. ร้อยละของหมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปี (%)	2558	29.56	77
26. จำนวนอุบัติเหตุบนท้องถนน (ต่อประชากรแสนคน)	2559	110.2	59
27. ร้อยละของประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ (%)	2559	61.76	77
28. ร้อยละของประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต (%)	2559	31.07	69
29. ร้อยละของประชากรที่ใช้สิทธิลงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ ปี2559	2559	74.36	2
30. จำนวนองค์กรชุมชน (ต่อประชากรแสนคน)	2559	110.19	38
31. ร้อยละของครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่น (%)	2558	59.07	67
32. ร้อยละของครัวเรือนที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน (%)	2559	99.12	39

ที่มา : สศช.

2.1.4 ครัวเรือนตกเกณฑ์ความต้องการขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) ในปี 2560 มีจำนวนครัวเรือนที่ตกเกณฑ์ จปฐ. ทั้งหมด 2,080 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 2 ของครัวเรือนรวม

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนครัวเรือนที่ตกเกณฑ์ จปฐ. ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนรายอำเภอ

อำเภอ	คน	สัดส่วนครัวเรือน
เมืองแม่ฮ่องสอน	245	0.95
ขุนยวม	140	1.60
แม่สะเรียง	422	5.40
สบเมย	904	5.83
แม่ลาน้อย	76	0.64
ปาย	117	0.53
ปางมะผ้า	176	1.10
รวม	2,080	2.00

ที่มา: สำนักงานคลังจังหวัดแม่ฮ่องสอน

2.1.5 โครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ ปี 2560 จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีผู้ลงทะเบียนในโครงการสวัสดิการแห่งรัฐจำนวน 75,697 คน หรือร้อยละ 26.4 ของประชากรทั้งหมด โดยอำเภอที่มีจำนวนคนลงทะเบียนมากที่สุด ได้แก่อำเภอแม่สะเรียง/สบเมย 28,707 คน หรือร้อยละ 37.9 ของจำนวนผู้ลงทะเบียน รองลงมา ได้แก่ อำเภอแม่ลาน้อย 13,120 คน หรือร้อยละ 17.3 ในขณะที่อำเภอปางมะผ้ามีจำนวนผู้ลงทะเบียนน้อยที่สุดเพียง 4,814 คน หรือร้อยละ 6.4

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนผู้ลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐในจังหวัดแม่ฮ่องสอนรายอำเภอ

อำเภอ	คน	สัดส่วน
เมืองแม่ฮ่องสอน	11,929	15.8
ขุนยวม	8,741	11.5
แม่สะเรียง/สบเมย	28,707	37.9
แม่ลาน้อย	13,120	17.3
ปาย	8,386	11.1
ปางมะผ้า	4,814	6.4
รวม	75,697	100

ที่มา: สำนักงานคลังจังหวัดแม่ฮ่องสอน

2.2 ปัญหาความยากจนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน มาจากสาเหตุหลายประการ ดังนี้

- 2.2.1 สภาพภูมิประเทศของจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่เป็นภูเขาสูงชันและสลับซับซ้อน ทำให้มีข้อจำกัดด้านที่ดินทำกิน และพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตป่าสงวน การเดินทางเข้าถึงแต่ละพื้นที่มีความห่างไกลและยากลำบาก ทำให้เป็นข้อจำกัดทั้งการขนส่งสินค้าและการเข้าถึงบริการพื้นฐานของรัฐ เช่น ถนน ประปา ไฟฟ้า การศึกษา และสาธารณสุข เป็นต้น ทำให้การพัฒนามีความล่าช้ากว่าจังหวัดอื่นๆ และสัดส่วนความยากจนลดลงค่อนข้างช้า
- 2.2.2 ประชากรส่วนใหญ่กว่าครึ่งหนึ่งของจังหวัด เป็นชาวไทยใหญ่และชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ และอยู่อาศัยในพื้นที่สูงซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก แต่ขณะเดียวกันที่มีเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรเพียงร้อยละ 2.5 ของเนื้อที่จังหวัด จึงมีข้อจำกัดในด้านการพัฒนาฝีมือแรงงานและการปรับระบบการผลิตให้มีรายได้เพิ่มสูงขึ้น
- 2.2.3 การตั้งถิ่นฐานของประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 87 อยู่ในชนบทนอกเขตเทศบาล รวมทั้งที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของราษฎรส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ป่า จากการวิเคราะห์ประเภทการใช้ที่ดินของกรมพัฒนาที่ดิน พบว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยมีพื้นที่ป่าไม้ 6,353,365 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 80.16 พื้นที่เกษตรกรรม 1,443,159 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 18.22 (ไร่หมุนเวียน ร้อยละ 13.54 ไร่ร้าง ร้อยละ 2.48 และพื้นที่นาร้อยละ 1.84) พื้นที่

ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง จำนวน 82,036 ไร่ คิดเป็น ร้อยละ 1.04 พื้นที่น้ำ 23,968 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.29 พื้นที่เบ็ดเตล็ด 23,968 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.29

- 2.2.4 การศึกษาของประชากรวัยแรงงานอยู่ในระดับต่ำ ปี 2559 จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีจำนวนประชากรที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นประชากรวัยแรงงาน 152,985 คน โดยเป็นผู้อยู่ในกำลังแรงงาน 111,418 คน คิดเป็นร้อยละ 72.8 ของประชากรวัยแรงงาน ในจำนวนนี้เป็นผู้มีงานทำ 109,712 คน หรือร้อยละ 72.1 ของกำลังแรงงานรวมและเป็นผู้ว่างงาน 513 คน คิดเป็นอัตราการว่างงานร้อยละ 0.5 ซึ่งกำลังแรงงานที่มีงานทำ ร้อยละ 33.5 ไม่มีการศึกษา ร้อยละ 33.6 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า และมีเพียงร้อยละ 9.9 จบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

ดังนั้น จังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงเป็นจังหวัดเป้าหมายที่รัฐบาลให้ความสำคัญสูงในการแก้ไขปัญหาความยากจน เนื่องจากมีสถานการณ์ความยากจนในจังหวัดที่อยู่ในลำดับสูงและเรื้อรัง ประกอบกับมีข้อจำกัดทางด้านกายภาพ และสังคมของพื้นที่อย่างไรก็ตามประชาชนในพื้นที่บางส่วนไม่ได้รู้สึกว่าการประสบปัญหาความยากจนหรือขัดสน เนื่องจากมีวิถีการดำรงชีวิตที่พอเพียงและมีความสุข

3. ศักยภาพ และประเด็นปัญหาสำคัญ

บริบทเชิงพื้นที่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีลักษณะเฉพาะ ซึ่งเป็นทุนทางเศรษฐกิจและสังคม ในขณะเดียวกันเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการของรัฐ ดังนี้

3.1 ศักยภาพ

- 3.1.1 เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำขนาดใหญ่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของประเทศและมีความหลากหลายทางชีวภาพ
- 3.1.2 มีทุนทางวัฒนธรรมประเพณี ของชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่และกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีเอกลักษณ์และยังคงดำรงสืบสานในวิถีชีวิตปัจจุบัน
- 3.1.3 มีภูมิประเทศที่สวยงาม แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย กระจายอยู่ทุกอำเภอ อาทิ ทุ่งบัวตอง และประเพณีปอยส่างลอง เป็นต้น
- 3.1.4 มีโครงการพัฒนาตามพระราชดำริหลายแห่ง เป็นต้นแบบในการประกอบอาชีพสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- 3.1.5 ประชาชนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สงบสุข เป็นเมืองน่าอยู่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- 3.1.6 พื้นที่ชายแดนทุกอำเภอติดต่อกับประเทศเมียนมา ระยะทางกว่า 483 กิโลเมตร โดยติดกับ 3 รัฐ คือรัฐฉาน รัฐคะยา และรัฐกะเหรี่ยง สามารถเดินทางไปยังกรุงเนปิดอร์ระยะทาง 220 กิโลเมตร และเมืองสำคัญทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว คือ ลอยก่อ มัณฑะเลย์ ตองอู และทันเว

3.2 ประเด็นปัญหา

- 3.2.1 สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาและพื้นที่สูง เป็นอุปสรรคในการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานโดยเฉพาะการคมนาคมและสาธารณูปโภค รวมทั้งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเขตป่าอนุรักษ์

และป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้พื้นที่เพื่อการพัฒนาด้านการเกษตร อุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัย เป็นไปอย่างจำกัด

- 3.2.2 บริการสาธารณสุข การศึกษา และบริการพื้นฐานของรัฐยังไม่ได้คุณภาพ และไม่ทั่วถึง เนื่องจากพื้นที่เป็นภูเขาสูง ชุมชนกระจายห่างไกล การสัญจรลำบากมากเป็นอุปสรรคในการจัดบริการและการเข้าถึงการบริการของประชาชน
- 3.2.3 ประชาชนส่วนใหญ่ของจังหวัดพึ่งพาภาคเกษตรเป็นหลัก ส่วนมากเป็นเกษตรกรขั้นต้นใช้แรงงานมาก และมูลค่าเพิ่มต่ำ รายได้หลักมาจากภาคเกษตรค่อนข้างน้อยและไม่แน่นอน ต้นทุนการผลิตสูง การขนส่งลำบากมาก ประชาชนไม่มีทางเลือกในการประกอบอาชีพอื่นหรืออาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ จังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงเป็นจังหวัดที่มีปัญหาความยากจนเรื้อรัง และมีสัดส่วนคนจนอยู่ในลำดับสูงสุดเป็นอันดับแรกของประเทศ
- 3.2.4 การท่องเที่ยวเป็นแหล่งสร้างรายได้สำคัญของจังหวัด แต่รูปแบบการท่องเที่ยวในปัจจุบันนักท่องเที่ยวนิยมมาเฉพาะในฤดูหนาว ช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงกุมภาพันธ์เท่านั้น ฤดูกาลท่องเที่ยวมีระยะสั้นและค่อนข้างกระจุกตัวในอำเภอปาย ทำให้มีปัญหาการบริหารจัดการ
- 3.2.5 ยังคงมีความเสี่ยงในการบุกรุกป่าเพื่อขยายพื้นที่เกษตรจำเป็นต้องดูแลอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งปัญหาหมอกควันและไฟป่าที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี

